Artikeloversigt

Forfatteroversigt

Føla med

Kontakt

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

俳句 Haiku: en kunstnerisk replik

Af Kirsten Refsing 4. januar 2010 • I kategorien litteratur • 🔠 🖂 🚮 🥥

Den japanske kortdigtform haiku har siden slutningen af 1800-tallet fascineret mange vestlige digtere, som har forsøgt at oversætte, gendigte eller efterligne den.

De store haikudigtere

De 17 stavelser, der udgør et haiku-digt var oprindelig en indledning til et længere digt, men udviklede sig efterhånden til en selvstændig genre, og digteren Matsuo Bashoo (1644-1694) får ofte æren af at være den første egentlige haikumester. Specielt i værket Oku no hosomichi (Eng.: The Narrow Road to the Deep North), da.: Den snævre vei til vildsomme egne) der er en løst struktureret rejsedagbog spækket med de haiku, Bashoo blev inspireret til undervejs. Bashoo havde studeret både kinesisk og japansk poesi men bestræbte sig på at leve et ureflekteret liv med en simpel og direkte tilgang til verden. Selv sagde han, at han tilstræbte karumi

(lethed) i sit liv.

古池や furuike ya Se, en gammel dam 蛙飛び込む kawazu tobikomu en frø springer 水の音 mizu no oto plask

春なれや haru nare ya Mon det er forår? 名もなき山の na mo naki yama no Et navnløst bjerg usugasumi hyllet i en let dis

Basho nævnes ofte i samme åndedræt som to andre store haikumestre i Edo-perioden (1600-1867), nemlig Buson og Issa. Yosa Buson (1716-1783) var også en berømt maler, og det visuelle skinner stærkt igennem i hans haiku-digte. Han er mere subtil i sine virkemidler end Bashoo og er derfor også vanskeligere at holde fast i en oversættelse.

harusame va Silende forårsregn 暮れなむとして kurenamu toshite mørket er ved at falde på けふもあり kefu mo ari det har det været hele dagen 茎の花や na no hana ya Se sennepsblomsterne 月は東に tsuki ha higashi ni manen star op i øst 日は西に hi ha nishi ni solen ned i vest

Issa Kobayashi (1763-1827) er

den mindst berømte af de tre uden for Japan, selv om han nok er den, der taler mest direkte til mennesker alle steder og alle tider. Hans liv var næsten skabelonagtigt tragisk – han mistede tidligt sin mor og fik en ond stedmor i stedet, han var ludfattig, hans børn døde, og hans ægteskaber var ulykkelige. Hans digte handler om enkle glæder og sorger og er langt mere subjektive end både Bashoos distancerede og Busons sofistikerede digte.

露の世は tsuyu no yo ha Denne verden af dug

露の世ながら er en verden af dug tsuyu no yo nagara さりながら og dog, og dog

Som buddhist ved Issa godt at verden er en illusion uden mere substans end en dråbe af dug. Men ved sin datters død skriver han dette digt, der udtrykker hans oplevelse af at troen alligevel ikke kan holde fortvivlelsen borte.

ともかくも tomokakumo Jeg giver op あなた任せの anatamakaseno nu må du tage over, Buddha 年の暮れ toshinokure her ved årets slutning

Efter Japans äbning mod omverdenen og omvæltningen fra en

Seneste sprognyheder 🚵

	Jørn Lund: Danmark er et grammatisk uland, og vores
1/10	klapjagt på humaniora gør det værre - Politiken.dk
	politiken dk

a.

Ny dansk forskning rokker ved vores forståelse af grammatik - Politiken.dk | politiken.dk

Khaled underviser i dansk på Youtube: Nu er han prisvinder | www.tv2oj.dk

26/9 Sproget er digitaliseringens sorte guld | politiken.dk

The Loss of Language | psmag.com

Hidden in plain sight - Most people don't know they know most of the grammar they know | www.economist.com

Scots: do you know your teuchters from your sassenachs? www.theguardian.com

Goulburn Art Gallery is Speaking Colours at News Aboriginal Art Directory. View information about Goulburn Art Gallery is Speaking Colours | news.aboriginalartdirectory.com

Grant funds expansion of 3-year language revitalization program -- and "a whole different worldview" |

Unusual 'relic language' comes from small group of farmers isolated for thousands of years www.sciencemag.org

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sprogmuseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'litteratur'

Ordmaleren Tolkien Et besøg i Islamabad

Nye kommentarer

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?

Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish

Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Monica Scheuer til Jødiske efternavne

jane til Jødiske efternavne

InglêS til Sprogene i Mozambique

Birgit Eggert til Hvad er der blevet af Maren? Grethe Movsing til Hvad er der blevet af Maren?

Henrik Klindt-Jensen til Ded borrijnholmska måled

krigerregering tilbage til et kejserstyre, fødtes endnu en haikudigter, der opnåede stor berømmelse, nemlig Shiki Masaoka (1867-1902). Shiki kritiserede Basho, men beundrede Buson, og hans egne haiku-digte var baseret på ideen om *shasei* (skitser) af ubearbejdede indtryk. Det var i øvrigt Shiki der var ophavsmand til navnet haiku, som indtil da havde været kaldt *hokku* (indledningsstrofe). Shiki bragte ny inspiration ind i haikudigtningen, som stadig lever i bedste velgående både blandt professionelle poeter og i forskellige haiku-klubber, japanske skoler

Haiku-formen

Haiku består af 17 stavelser, der skal falde naturligt i tre dele på henholdsvis 5, 7 og 5 stavelser. På japansk kan en stavelse kun være

enten en vokal alene eller en kombination af en konsonant plus en vokal. Når stavelses-alfabetet remses op, begyndes der med de fem vokaler, der findes på japansk, nemlig A-I-U-E-O. Herefter følger de forskellige kombinationer med konsonanter: KA-KI-KU-KE-KO; SA-SI-SU-SE-SO osv.

Shiki Masaoka (1867-1902)

Herudover har japansk en stavelsesdannende konsonant, der kun kan optræde i udlyd, nemlig –N. Ordet for "bog", HO-N har således to stavelser, der også i skriftsproget har hver sin markering.

Endelig findes der "forlængede" konsonanter og "forlængede" vokaler, som hver for sig tilføjer en ekstra stavelse, som for eksempel i låneordet SA-K-KA-A (fodbold, eng. soccer). Dette ord indeholder fire stavelser.

Når fonologer skal beskrive haiku, taler de om *mora* snarere end stavelser. Mora er latin og betyder "forsinkelse, tøven". Det dækker over trykenheder i sproget (og naturligvis ikke kun i haiku), og det kan illustreres ved at man klapper i hænderne for hver mora, således at ordet ovenfor, sa-k-ka-a, skal der bruges fire håndklap til. På det enlige –k- er der ingen lyd, men blot et stop, og det sidste -a skal udtales ud i et med det –a-, der står lige foran, så man i virkeligheden forlænger vokalen lige så længe som det tager at klappe en ekstra gang.

Når et haiku skal følge 5-7-5 mønstret er det altså 5+7+5 morae, der er tale om.

Men det er ikke nok til at lave et haiku, at det har 17 morae. Der skal også inden for digtet være et såkaldt *kigo*, dvs. et årstidsantydende ord. På japansk er dette krav i nogen grad formaliseret, således at digtere kan vælge mellem en lang række ord, der traditionelt henregnes til "årstidsord". På andre sprog er man mere frit stillet og kan lave sine egne årstidsreferencer

Endelig skal et haiku have et brud eller en kontrast enten efter første linie eller efter de to første linier, et såkaldt kireji. To billeder, tanker eller ideer skal føjes sammen og vise en forandring, gerne af overraskende karakter, som da den stille skovsøs overflade brydes af frøen, der springer i. Ikke alle haiku lever op til dette sidste krav, men det er et mål for om et haikudigt er vellykket eller ej.

Haikus stilrene skønhed er således baseret på tvang og disciplin. En fodboldkamp ville ikke være en fodboldkamp, hvis ikke rammerne var givne og reglerne ufravigelige. Det samme kan man sige om haiku.

Haiku i oversættelse

Med sin korte, stramme form kan haikudigte synes nemme at både skrive og oversætte. Ikke desto mindre er der næsten aldrig to oversættere, der får det samme ud af et digt. Bashos berømte digt om skovsøen og frøen kan f.eks. ses i 30 forskellige oversættelser til engelsk her.

De første intellektuelle vesterlændinge i Japan mente ikke at 17 stavelser var nok til at skrive poesi med, men efterhånden vandt haiku sine ivrige tilhængere, bl.a. Ezra Pound. Den første større introduktion og oversættelse af haiku blev lavet af englænderen R.H. Blyth. som mellem 1949 og 1952 producerede ikke mindre end fire bind om haiku og med haiku-oversættelser. Siden er der kommet mange andre oversættelser af haiku, f.eks. Hans-Jørgen Nielsens glimrende danske oversættelser fra 1963 i bogen Haiku.

Allerede fra begyndelsen af 1900-tallet var der mange, der forsøgte at skrive haikudigte på deres egne sprog, og i dag digtes der haiku på et meget stort antal forskellige sprog og i store mængder. Purister kan indvende, at sådanne haiku ikke er "rigtige", fordi de sjældent overholder de klassiske japanske konventioner og dermed ikke underkaster sig tvangens skønhed. Men det er måske mindre vigtigt end det faktum, at haiku har inspireret mange mennesker til at se verden gennem en poetisk linse og fokusere deres tanker og oplevelser skarpt nok til at kunne rummes inden for cirka 17 stavelser.

Kirsten Refsing, dekan

september 2009

august 2009

Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet

Læs også:

- Ordmaleren Tolkien Man kenuva f\u00e4na kirya m\u00e9tima hrestallo kira i fairi n\u00e9ke ringa s\u00eamaryasse ve maiwi yaimi\u00e7 Hvem skal se et hvidt skib forlade den sidste strand, de blege \u00e4nder i dets...
- Gaddafi ABC News har lavet en liste over ikke mindre end 112 forskellige måder navnet kan skrives på med latinske bogstaver. Blandt variationerne på listen er Qadhafi, al-Kaddafi, Gaddafi, Kadhafy. Nogle...
- Dalai Lama og tibetansk Dalai Lama besøger København i disse dage. Hans fulde navn/titel er Translitteration (bogstavoversættelse): Dalai Lama nr 14 besteg tronen som treårig i 1940 (Wikimedia) gong sa skjabs mgon rgjal ba'i...
- $4. \ \underline{Skriften\ i\ det\ forseglede\ kammer}\ De\ gamle\ \varpi gyptere\ by der\ på\ et\ af\ de\ mere\ ekstreme\ tilfælde\ af\ performativelike af\ performativelike på\ et\ på\ et\ på\ et\ på\ et\ parket på\ et\ på\ et\ på\ et\ parket på\ et\ parket$

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion romanske sprog russisk Sjov skriftsprog sprogdød Sproggeografi sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources	
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World	
december 2014 november 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.	
maj 2014	LL-Map: Language and Location	
marts 2014	Minority Rights Group	
februar 2014	Omniglot. Writing Systems and	
oktober 2013	Languages of the World	
august 2013	UNESCO Atlas of the World's	
marts 2013	Languages in Danger World Atlas of Linguistic	
januar 2013	Structures (WALS)	
december 2012		
november 2012		
oktober 2012	Resurser	
september 2012	Bogstavlyd	
juli 2012	Dansk sprognævn	
juni 2012	Den danske ordbog	
maj 2012	Dialekt.dk	
april 2012	dk.kultur.sprog	
marts 2012	Korpus.dk	
februar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID	
januar 2012	Ordbog over det danske sprog	
december 2011	Ordnet. Dansk sprog i ordbøger	
november 2011	og korpus	
oktober 2011	Sproget.dk	
september 2011	Svenska Akademien	
august 2011	⊖ (Schwa.dk)	
juli 2011		
juni 2011		
maj 2011		
april 2011		
marts 2011		
februar 2011		
januar 2011		
december 2010		
november 2010		
oktober 2010		
september 2010		
juni 2010		
maj 2010		
april 2010		
marts 2010		
februar 2010		
januar 2010		
december 2009		
november 2009		
oktober 2009		
aantambar 2000		

© 2016 SPROGMUSEET • Kører på WordPress. Tema baseret på Mimbo

$sprogbrug.\ I\ slutningen\ af\ det\ oldægyptiske\ Gamle\ Rige\ (2686-2160\ fvt.)\ opstod\ der\ en\ tradition,\ hvor\ man\ lod$			
	juli 2009		
Tagget med: Alfabeter, buddhist, digt, haiku, japansk, konsonanter, metrik, mora, oversættelser, poesi, stavelse, stavelsesalfabet, stavelsesdannende, vokal, østasiatiske sprog	juni 2009		
stational statio	maj 2009		
	april 2009		
Skriv en kommentar	marts 2009		
	-		
Navn (kræves)			
E-mail (kræves)			
Hjemmeside			
Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.			

Indlæg • Kommentarer